

Liito-oravat Vihdissä ja niiden vaikutukset metsänkäyttöön

Vihti tuntuu olevan otollista aluetta liito-oraville ja kunnan tiedossakin on melko paljon sen esiintymisalueita. Varsinkin kaavoitushankkeiden yhteydessä tehdyissä luontoselvityksissä liito-oravan elinympäristöjä on löytynyt kiitettävästi, mm. Nummolan eteläosista. Myös kunnan omista metsistä on löytynyt liito-oravia ja tiedossa olevat esiintymät onkin jätetty metsänhoitotoimenpiteiden ulkopuolelle.

Esiintymistiedoissa Vihdistä on varmasti valittavan paljon aukkoja. Alueet, joille ei ole kaavoitettu mitään vuosikausiin, ovat tutkimatta ja tieto on hyvin hajanaista. Vihdin kunnan ympäristövalvontaan saakin mielellään ilmoittaa, jos sinulla on tietoa liito-oravan esiintymisestä (mari.pihlaja-kuhna@vihti.fi, puh. 09 4258 3042 tai tanja.mikkola@vihti.fi, puh. 044 0421353). Tietoja voi ilmoittaa myös suoraan Uudenmaan ELY-keskukselle (entinen Uudenmaan ympäristökeskus), joka pitää yllä rekisteriä liito-oravahavainnoista.

Liito-orava on lähes äänetön ja liikkuu enimmäkseen hämärän ja yön aikaan, joten otusta itseään ei ole moni nähnyt. Parhaiten sen oleskelun alueella huomaakin sen jättämistä merkeistä maastossa. Nämä kuuluisat riisinyvän kokoiset, kellertävät papanat, joita "liituri" jättää syöntipuidensa järeiden haapojen tai kuusten alle, ovat parhaiten nähtävissä kevättalvella hangella. Tällöin myös lumi puiden alla voi olla virtsaamisesta keltaisena. Kesällä ruokailupuiden alta voi löytyä kymmenittäin pudotettuja ja syötyjä lepän tai haavan lehtiä, joissa lehtiruodin ympärillä on vaihteleva määrä lehtilapaa jäljellä.

Liito-orava on uhanalainen laji ja se on suojeltu luonnonsuojelulain 49 § määritelmällä: EU:n luontodirektiivin liitteessä IV (a) tarkoitettuihin eläinlajeihin (mm. liito-orava) kuuluvien yksilöiden lisääntymis- ja levähdyspaikkojen hävittäminen ja heikentäminen on kielletty, joten lisääntymis- ja levähdyspaikat ovat siis aina automaattisesti suojeltuja. Tarvittaessa alueellinen ELY-keskus voi myös tehdä virallisen rajauspäätöksen. Syitä uhanalaisuuteen ovat mm. liito-oravalle soveltuvan metsän väheneminen, metsämaiseman pirstoutuminen ja siitä johtuva varttuneiden sekametsiköiden eristyminen.

Jos liito-oravan metsästä löytää, niin paras olisi tietysti jättää liito-oravan elinympäristö kokonaan metsänhoitotoimenpiteiden ulkopuolelle. Vähintään siis lisääntymis- ja levähdyspaikat on säästettävä. Rakentamista ei suositella 30 m lähemmäksi esiintymiä. Lisääntymispaikan lisäksi liito-orava tarvitsee ruokailualueita, ja siksi suositellaan säilytettäväksi lehtipuita kasvavia metsiköitä esiintymien läheisyydessä. Ruokailumetsiköihin tulee olla toimiva viheryhteys. Sopivalta lisääntymispaikalta vaaditaan myös, että se on yhteydessä muihin sopiviin lisääntymispaikkoihin metsäyhteyksien kautta. Yli 50 m leveä aukko on liito-oravalle liikkumiseste.

Metsää liito-oravan esiintymäalueella hoidetaan siten, että liito-oravan elinolot eivät heikene. Liito-oravalle tärkeät kolopuut säästetään ja kuusikkoa ei hakata aukoksi tai harvenneta liian väljäksi. Vähäisiä metsänhoitotoimia on liito-oravametsiköissä tapauskohtaisesti ehkä mahdollista suorittaa. Liito-oravan keskimääräinen elinpiirin koko on naarailla n. 8 ha ja koirailla 60 ha tai jopa enemmän. Tutkimuksissa on havaittu että koiraan elinpiirillä saattaa asua useita naaraita.

Mikä sitten on riittävän kokoinen alue, joka riittää liito-oravan säilymiseen? Tästä on kiistelty julkisuudessa paljonkin viime vuosina. Ainakin on osoitettu, että Maa- ja metsätalousministeriön ja ympäristöministeriön ohje 1.7.2004, joka on määrännyt lisääntymis- ja levähdyspaikkojen kooksi vähintään 0,03-0,07 ha, on todennäköisesti aivan liian pieni.

Liito-oravanaaraan ei ole radiolähetintutkimuksissa havaittu lisääntyvän alle 4 hehtaarin kokoisissa, eristyneissä (avoalueiden ja taimikoiden ympäröimissä) metsälaikuissa. Liian pienistä ja eritetyneistä laikusta liito-orava katoaa viimeistään, kun siellä asunut yksilö kuolee.

Liito-orava elää vain noin 3-5 -vuotiaaksi ja aikuinen "liituri" kerran jonnekin asettuneena on paikkauskollinen. Nuoret naaraat siirtyvät syntymäkesänsä loppupuolella pois emonsa elinpiiriltä ja asettuvat seuraavaksi syksyksi ja talveksi löytämälleen uudelle alueelle, jossa ne voivat seuraavana keväänä pesiä, mikäli olosuhteet ovat kunnossa.

Kokemuksemme mukaan monesti liito-oravan elinympäristöjä tuhotaan tietämättömydestä eli havaintoja "liiturista" ei ole ollut tai ei ole etsitty. Liito-orava saatetaan havaita vasta, kun puu sen alta kirjaimellisesti kaadetaan ja se lähtee liikkeelle. Alueellinen metsäkeskus pääsee tarkistamaan kiinteistön luontotietoja valtionhallinnon rekistereistä metsänkäyttöilmoituksen tullessa sille. Tämän vuoksi olisikin tärkeää saada kaikki mahdolliset tiedot liito-oravan esiintymisestä ylös rekistereihin ja viranomaisen välinen tiedonkulku sujuvaksi. Vihdissä monessa paikkaa, esim. rakennuskieltoalueilla, vaaditaan myös maisematyöluvan hakemista metsän hakkuuseen. Tässä yhteydessä tulee myös usein ilmi mahdolliset liito-oravat, mikäli kunnalla on tuoretta tietoa niiden esiintymisestä.

Pitää myös muistaa, että samalla kun suojellaan liito-oravaa, suojellaan myös monia muita varttuneen metsän lajeja, jotka elävät samassa elinympäristössä. Ja jos liito-oravia elää naapurissa, niin niitä voi myös auttaa esimerkiksi tekemällä sille pesäpönttöjä. Ohjeita pöntön tekoon saa ainakin Liito-oravayhdistys Norkko ry:ltä. Liito-oravan tiedetään viihtyvän myös rauhallisessa pihapiirissä, jos ympärillä on sopivaa metsää. Tällöin luonnonystävä saattaa päästä tarkkailemaan salaperäisen naapurinsa elämää melko läheltäkin...

Mari Pihlaja-Kuhna
ympäristötarkastaja

Lähteitä:

Liito-oravayhdistyksen kotisivut <http://www.amfibi.net/liito-oravayhdistys/yhdistys/>
Luontotieto Keiron Oy; useita kaavoihin liittyviä luonto- ja liito-oravaselvityksiä 2007, 2008